

ADABAKIAK

Guztiok —edo geienok, beintzat— entzun izan dugu maiz aski Euskaltzaindiak gerra-aurretik gertuxe zeukan Iztegiaren berri. Zein asmo ziren eragille eta zein iritzi nagusi, ordea, ez dakigu zeatz geienetan. Orrexegatik uste dugu komeni dela Iztegi orretarako «Orixe» zenak prestatu zuen itzaurrea, guri Labayen jaunak esku-zabalki eman diguna, orrialde oetan argitaratzea. Erderaz baldin badago ere, beingoz auts ditzakegu EGAN-en oiturak, euskal-gaiez ari den ezkerero. Ez da arritzeko itzaurrea erderaz egotea iztegia bera ere erderaz baitzegoen, au da, erdal-euskal-iztegia baitzen, orain berriro Aita Mujika'k atera duenaren antzekoa —asmoz eta elburuz beintzat— eta «Añamendi»-kcek zatika azaltzen ari direnarena.

Orduko iritziak eta oraingoak —oraingo askorenak— ez datoz bat, noski, eta orrexegatik beragatik komeni zaigu ordukoen berri jakitea, lanean beti asiera-asieratik, lehengoari jaramonik egin gabe, abia ez gaitezen. Nolanai ere, ba dirudi itzaurre au ez zela dagoen-dagoenean agertzekoa, zertxobait ukiturik eta txukundurik baizik.

PROLOGO

Publicamos ya el primer Diccionario vasco semi-oficial de la Academia de la Lengua Vasca. Lo llamamos semi-oficial porque la Academia en pleno ha intervenido muchas veces en parte del trabajo que supone. Lo llamamos práctico porque obedece a la sección tutelar que tiene por uno de sus fines nuestra corporación. No es pues designio de la Academia —ojalá tuviese hecho un trabajo semejante— presentar un Diccionario científico en que se registre todo el caudal existente de vcces, incluso los romanismos. Nuestro trabajo responde además de al fin tutelar indicado, a las peticiones que reiteradamente de

palabra y por escrito se nos han hecho en demanda de una ayuda más para escribir de cosas científicas, sin dejar de roturar, a ser posible, ninguna materia cultural. Comprendemos que la Academia por lo común no debe dedicarse a crear palabras sino fijar las más aceptables usadas por los buenos escritores; pero un trabajo de esta índole a los principios del cultivo literario de nuestro idioma, se nos podrá permitir, siquiera a modo de excepción. Si estuviera bien asegurada la vida de la lengua, pudiera desaparecer hasta el fin tutelar de la Academia, reduciéndose sólo al científico.

Son necesarias las precedentes consideraciones por cuanto dos de los académicos votaron en contra del proyecto de esta publicación. Pero copiemos los artículos 1.º, 2.º y 5.º de los Estatutos de la Academia de la Lengua Vasca: «1.º El fin de esta sociedad es velar por el idioma vasco, atendiendo intensamente a su cultivo tanto en el orden filológico como en el social. 2.º Correspondientemente a estos dos órganos, la Academia comprende dos secciones, filológica y tutelar, y a entrambas pueden pertenecer los socios. 5.º A la sección tutelar corresponde velar por la conservación, difusión y pureza de la lengua en todos los órdenes de la vida y de las relaciones sociales, y fomentar la literatura vasca en todas sus manifestaciones.» Consta en la Secretaría de la Academia vasca una comunicación de la Sociedad de Estudios Vascos, en que traslada el deseo de la Delegación de Madrid de dicha entidad sobre «la falta de un Diccionario manual castellano-vasco que contenga las voces más usadas en la conversación y en la lectura y que comprenda asimismo los neologismos necesarios para expresar las ideas más modernas...»

Obra asimismo otro oficio de la misma entidad de 19 de septiembre de 1927 en que según acuerdo de la Junta Permanente motivado por «las conversaciones euskéricas de los Cursos de verano» en que se dice: ««Rogar a la Academia de la Lengua Vasca que recoja los neologismos formados en estos treinta o cuarenta años, los examine y diga cuáles, a su juicio, son merecedores de ser incorporados al léxico de hablantes y escritores y cuáles deben ser rechazados. Que paulatinamente vaya creando también los neologismos de más apremiante necesidad.»

Y para descargo absoluto de la Academia, ante los que votaron en contra y ante el público que haya de juzgar, no es ella la que oficialmente publica esta obra, sino que vistas muchas dificultades, particularmente la de su dilación, la deja al

cargo y responsabilidad de una comisión compuesta por los académicos señores Azkue y Olabide y el correspondiente señor Ormaechea.

Ya que no podíamos eludir esa tarea, aquí nos presentamos seguros de que nuestra obra será imperfecta como lo es de suyo todo diccionario, aun en las lenguas muy cultivadas.

Los materiales que hemos empleado en nuestro trabajo vasco, son, el gran Diccionario Vasco de Azkue, vuelto al castellano, más las papeletas que se han recogido en los pueblos después de la publicación de él, sin dejar de revisar todos los neologismos aparecidos; en castellano, el Diccionario oficial, edición última de la Academia Española como base, el enciclopédico de Espasa. Otro auxiliar se ha encontrado en los Diccionarios alemanes directo e inverso de Th. Stromer y el reciente de Slaby, español-alemán.

En el Diccionario de la Academia Española hemos hallado cantidad de palabras y acepciones anticuadas que va copiando de los diccionarios anteriores sin el signo ant. además de las señaladas con él. El Espasa clasifica algo mejor y contiene además la traducción de cada palabra a los principales idiomas europeos, como sabe el lector. En las diversas acepciones que la Academia pretende distinguir con números como diversas, hemos notado que muchísimas de ellas se contienen bajo otro número del mismo artículo; que en otras muchas no resultan verdaderas acepciones sino casos particulares de expresión.

Nuestra primera idea acerca del tono de esta obra, era que se hiciese manual, según los deseos de los peticionarios; pero no resulta tan manual, porque hemos obedecido a la necesidad presente y a nuestra propia suerte, dada la precipitación relativa con que hemos tenido que trabajar.

La dificultad de hacer un buen diccionario que responda a la hora presente para los fines indicados y los defectos que pueda tener es lo que más claramente hemos visto y sentido. Llegamos después que otros pueblos. Tenemos que traducir la cultura de lenguas ajenas tan distantes en expresión de la nuestra. La cultura greco-latina, la de principal desarrollo mundial, enriquecida modernamente por el progreso de las ciencias principalmente, es la que hemos tenido que arreglarnos para verter como hemos podido a la lengua de nuestros pastores y carboneros. Nos consolamos ante todo con la consideración de que los más eminentes escritores griegos y latinos se verían y se desearían para traducir al latín o griego puro los conceptos modernos a pesar de reconocer en las palabras sus propias raíces,

insuficientes ya para trasladar todo el aislamiento de idea que a cada una ha impreso el tiempo con el uso. Por otra parte estamos seguros de que este Diccionario, en buena parte artificial como todos los formados con fines culturales, desde el primer momento encontrará en nuestro pueblo relativamente mayor radio de acción, hablará relativamente a más cerebros que el diccionario que nos ha servido de norma. El llegar en postrer lugar, nos ha de conceder también alguna ventaja. El Diccionario alemán citado contiene, gracias a la composición gramatical de aquella lengua, mucho mayor número de palabras naturales que los diccionarios neo-latinos. Asimismo el nuestro, por la misma facilidad de composición, presenta palabras más vivas en multitud de ocasiones. Nuestros niños al aprender las ciencias no necesitarán aprender de memoria tantas palabras ni tantas definiciones que les expliquen.

Sucede además en consecuencia que por esta facultad de composición, nuestras palabras llegan a ser a veces verdaderas definiciones. Pudiéramos multiplicar los ejemplos.

Horas áridas hemos pasado sin poder dar con una expresión que traduzca la palabra extraña por falta de raíces o componentes. Acudimos al diccionario alemán como último remedio y para mal consuelo veíamos que le pasaba lo mismo, decidiéndonos a admitir en definitiva la misma palabra original. Y el alemán es lengua de tantas campanillas en Europa. Si alguien nos llegase a tildar de poco puristas sepa que es porque la lengua o nosotros no llegábamos a más. Unas veces la traducción y el calco quedaban débiles porque, como llevo dicho, nosotros no podíamos imprimir tiempo ni uso al vocablo. La palabra propuesta no ha pasado más que por tres cerebros. Cuando llegue a comer por muchas bocas y por muchas plumas, si tiene esa suerte, adquirirá la fuerza que en su creación era imposible darle.

De vez en cuando, lo mismo que el Diccionario alemán y el francés si no tienen palabra correspondiente al castellano, hemos procedido por definiciones. Si tuvieran que traducirnos hoy mismo a nosotros tendrían ellos que usar infinidad de perfrasis y aclaraciones que no llegarían en fuerza a nuestra palabra. Si en vez de ellos hubiéramos sido nosotros los que hubiéramos hecho la cultura, el traducido se les haría mucho más difícil.

Una cosa que recomendamos al que use este Diccionario y en general al que escribe en nuestro idioma es que evite en literatura los abstractos acudiendo al verbo o a otra manera

de expresión más viva, dejando para el estilo científico o filológico el uso de ellos en casos declinativos directos.

Pocos signos convencionales usamos. La procedencia la citamos por dialectos en general, si la palabra está ya en Azkue; si es nueva, apuntamos la localidad en donde se usa. Aun con peligro de la extensión, hacemos constar las variantes principales dando preferencia de colocación a las más recomendables. No citaremos los autores de los neologismos limitándonos a señalarlos con un asterisco los más usados por buenos escritores y con dos los menos vulgarizados. No quiere decirse que la Comisión recomiende ni haya de usar esos neologismos ni que hablando en general tenga criterio uniforme en muchos puntos del Diccionario.

Cuando la variante dialectal no consista más que en una letra, la daremos preferencia meramente alfabética o señalaremos entre paréntesis la letra variante v. g. *arrai(n)*, *zai(n)*, *(b)uztarri*, etc.

Cumpliendo nuestro deber con la mejor voluntad, sólo nos resta armarnos de paciencia para resistir las iras de la crítica.

Por la Comisión,

NICOLÁS ORMAECHEA

SARAKO PIARRES GARMENDIA

Gaur etorri da nere eskuetara irakurgai bat, Garmendiaren ganean «Arba»-k egiña, Bilboko *El Correo Español-El Pueblo Vasco* egunkarian argitaratua.

Ain betean be, gaur betetzen dira ogei urte euskalari aundia izan zan Sarako Piarres Garmendia il zala. (Nafarroko Oroz-beteluarra, jatorriz.)

Ikustez bakarrik ezagutu neban bera, ikasle gazte nintzala. Ondo gogoratzen naz bein, Bera-Bidasoako Jon Larramendi pintoreak lenengokoz egin eban érakusketa bat Bilbon, Alonsoren erti-gela txikian, eta ikusten nengoala sartu ziran Garmendia ta Zuazagoitia. Rikardo Baroja pintorea be an egoan, bere sakamantekas antzeko antioju baltz, bufanda ta bizar zuriakin, katxabia eskuan-da.

Alkar agurtu ondoren, on Rikardok esan eutseen:

—*Laukoren bat erosi bear zeunskiozue mutill oni.*

Irribarrez erantzun eutsan Zuazagoitiak, beste alde batetik urtenda:

—*Madrilletik ibili naz, eta eguzkia artzen ikusi dot On Pio, Retiruan.*

Bilboko alkate zan orduan On Juakiñ, eta nerekauntan esan neban: «Ia au be enbajadore-edo egiten dabien, Lekerikaren antzera.»

Orduan ez eben esan ezer laukoa erosteaz, baiña arrazkero Zuazagoitiak esan eustan erosi eutseela bat.

Beste egun batean be gogoratzen naz Garmendiagaz: Gustavo de Maeztuk erakusketa bat egin eban Bilbon, Jado-Enparantza inguruko erakus-gela batean. Ara be Zuazugoitia ta biak sartu ziran. Maeztuk gela-osteko toki batera sartzeko esan eutseen. Ondo gogoratzen naz, euskeraz esan eutseela, edari onen bat eukala barruan, ardaubaltza-edo.

Orduko denporan, astero astero zapatu arratsaldeetan agertzen zan Garmendiak gertatzen eban orrialde bat, euskal gaiez beterik. Dan-danak irakurtzen nebazan, eta etxean gorde, ebagi ta kuadernuetan ipinteko.

Ez nebazan ezagutzen nik orduan *RIEV* eta *Gure Herria* aldizkariak. Arrezkero irakurri dodaz bertan Garmendiaren lanak.

Jon Bilbaoren Eusko-Bibliographia ikusten joan nintzanean lenengo aldiz Getxora, kanposantura be joan nintzan, eta bera lurperatuta dagoan illobi aurrean Aitagure bat errezau neutsan.

Euskal-jakintzak zor aundia dauko Jeru Garmendia Sarakoagaz, egin ebazan lanakaitik.

N. A.G.

BASIANO

Murtxanteko semea genduan Basiano pintatzaille ospetsua. Irurogei ta amazapi urtegaz joan jaku, aurtengo martiaren 23'an. Nafarroako uriburuan il da, Iruñean.

Oso ezagutua da bere lana. Ederti-gaiei buruz iritzi-emaille onak idatzi daube pintore napar onen ganean. Bernardino de Pantorbak, Flores Kaperotxipik eta Llano Gorostizak, euren liburuetan neurri zeatz eta luzean emoten ditubez gure Jesus Martinez Basiano joan barriaren bizitza ta lanen ganean.

Euskalerriko lurralde bazterren pintatzaille ona izan da, indar aundiko bereztasuna eukan pintatze orduan, eta alderdi ederren inguruak nabarmen mailla ugari ta aberatsetan ipinten ekiana zan.

Zapparrote etxurako gizon berekautakua izan ei-zan; ixilla ta motza sarri ta geienetan; azken bako biergiña; beregan artu eban bizibide gogorrari jarraitzearren, nekerik aundienak be adoretzu eruan ebazan gizona.

Nik neuk ez neban ezagutu bera, baiña alegizko mito baten antzekoa izan zan neuretzako nire gazte denporan Basiano, bere denporakoei sarritan entzuten neutsiezalako bere gertakizunak eta egitadak.

Ezagutzen dogu bear dan moduan napar pintatzaille onen bizitza ta nortasuna? Or geldituko dira bere lanak, baiña gero damutzekoa izango leitzake ezagutu eubenak idatziko ezpaleukiez bere bizitza ta nortasunaren ganean bakoitzak berak dakiena. Ez leukie laguntasun txikia egingo, Basianoren bizitza osatu bat idazte-ordurako.

N. A.G.

EUSKAL-KANTA ZAHARRAK

Textos arcaicos vascos delako liburuan sartu nituen, 75 eta urren-go orrialdeetan, Andra Milia Lasturkoaren erostak, Garibay'k dakarzkenez, bere koñataren erantzunarekin. Pasartetxo bat illun xamar dagoela ere esan nuen. Koñataren itzak dira:

*Ez dauco Peru Garcíac bearric
Ain gach andia apucadua gatic,
Ceruetaco mandatua içanic,
Andrarioc ala cumpli jazoric.*

Andrarioc zer izan ditekean ez digu ongi Garibay'ren itzulpenak azaltzen: «Quieren dezir que Pero García de Oro no tuvo culpa en lo que ella le oponía, sino que fue mandamiento del cielo, y que con mucha grandeza había sido ella sustentada...» Guerra'k *andreami oc* baldin balitz bezala artu zuen: «Que a la mujer esos (destinos) así le sucedieron.» Orretarako, gaiñera, *jazorik* (edo *jaçoric*, Garibay'k idatziko zukeanez) bear luke, ez *jazoric*.

Gorostiaga'k, berriz, «zteiak» («las bodas») irauli zuen, **andr(a)-ari* edo antzeko *andra*-tik etor ditekean itzen bat gogoan zeukala, nik uste. Eta Garibay'k «con mucha grandeza» dion ezkerero, pentsa ere diteke ez ote den *andi*-ren aldaska, **andi-ari* edo orren gisako itz ezezagunen bat.

Lehenago batean, ordea, Azkue'ren Iztegia esku-artearen nerabillelarik, itz batek jo ninduen begietan: «*Andari* (Bc), andero, conductor de cadáveres.» Itza ez dut bestetan ikusi, baiña egiazkoa da, noski, ez alegiazkoa (euskal-idazle trebe hatek egoki esaten duen bezala), Azkue'k ez baitzituen, guztiok dakigunez erderatikako itzak geiegi maite. Orain erabiltzen den, ez dakit. Bai, ordea, erabiltzen da orren ondorengo gazteagoa eta erdaldunduagoa, *andero* (*anderua*), Bizkai'ko Murelaga'n beintzat. William Dougllass'ek argitaratzeka daukan lan batean ikusi dut, eta egilleak berak eman dit segurtamena.

Utsa, idatz-utsa, errazki azal diteke. Zentzuari dagokionez ere, onar diteke, nik uste, onelako zerbait: «Habiéndoselo llevado los an-

deros según correspondía.» Jasotzea, altxatzeaz edo goratzeaz gaiñera, jasorik bizkarrean eramatea ere izan baititeke. Orrelakoak ziren, dudarik gabe, Pouvreau'k Ziburu'ko Etxeberri'gandik artu zituen *jasalleak*, «baiulus» itzuliaz, eta Lardizabal'ek ezagutzen zituen *jasalleak*, puskak —ta pusken artean illen gorputzak— bizkarrean eramanean oituztenak.

Bego iritzi au ortan, ditekealako uts ortan, Garibay'k ere bai baitzekien euskeraz eta, batez ere, orduko edo ordu-inguruko euskera guk baiño obeki ezagutzen baitzuen.

Onako beste au, ordea, segurua da. Milagros Bidegain'ek esan dit bertso oriek aldatzean, itz bat jan dudala: *Ara bear doçu, Andra Milia*, 11 silabakoa, da 8-garrena, ez *Ara bear doçu, Milia*, nik ipiñi nuen gisan. Bertso orien esku-izkribuaren irudia, ain zuzen ere, argitaratu zuen Guerra'k, baita ere, oraindik orain, F. Arozena'k, *Garibay*, Donostia 1964, 64-65-garren orrialdeen artean.

MITXELENA

BIBLIOGRAFIETAN AGERTZEN EZ DAN EUSKAL LIBURU BAT

«Durango'n, Soloaga-en Moldategui'an, 1922ko. urtian» argitaratu zan eleiz liburu bat.

Liburuaren izena: *Zeruko Izarra. Esku Liburuua*. Eguneroko kristiñau eguiñ biarrak, Gogarte, Meza Santua, Kurutzia, Examiña edo Asterketa, Konpesiño edo Autorkuntza, da aimbeste eguitada arimen onerako, Bederatzi Urriñakas daukasuna.

Egillea: «Leonardo Goiti, Mañariko abadiak arguitaratua, biar dan bai emonagas.»

Berreun eta ogetalau daukoz, eta 13 × 8,5 zentimetru dira bere neurriak luzeraz eta zabaleraz.

Irtzelantegiko uts banaka batzuk be badaukoz liburuak, eta orregaitik diño egilleak azkenengo orrialdean, «Billa Bidia»-ren urrengo: «Moldategi'en utz egiteak aiñ dira txiki, ta erresak bereala susenduko ditu irakurlien sentzun onak.»

Ixurtzako abade ta nire adiskide dan Mallona-Jose Antoniori eskerrak ezagutu dot bein be orain arte ikusi ez dodan liburu au, eta herak bialdu deustaz Goiti Zugazagoita-Leonardo abadearen bizitzako barri labur batzuk. Onixek dira:

Aurtengo Urtarrillaren zortzian il da *Zeruko Izarra* liburuaren egillea, Mañarian, bere jaioterrian. Itzaetxebarriko sementa zan, 1880.XI. 6'an jaioa. Durangoko jesuitetan ibilia ikasle, eta Gazteizeko Apaiz-

gaitegira joan zan gero. Arabako Portilla Altan egon zan abadetzan pare bat urtean, eta andik urrengo Bilbaon zan, Indautxuko moja batzuen kapillau urte pillo batean. Elorrioko San Agustiñ-Etxebarrin egon zan gero, eta Mañariako abade azkenean, erretirau arte.

Urkiolara joaten zan sarri, oiñez Mañeritik gora, azkenengo urtietan. Euskeraz sermolari ona zan, ugaria eta azken bakoa be bai iñoiz. Asko maite izan dauz euskeria ta euskal oitura zarrak, eta Mañeriko euskal idazlien artean leku on bat irabazi dau emen aitatu dogun liburuagaz.

N. A.G.

TOMAS ARAGÜES BAYARTE SOIÑULARIA

Zaragozako Tauste errian jaioa, 1903.VI.1'an.

Zaragozako Soiñularitzako Ikastetxean ikasi eban pianujotzea, armonia ta musika egilletza. Ramon Borobia euki eban irakasle.

Terueleko Hajar errian antolatu eban kantore-talde bat. Udan soiñu ta kantua erakusten ebazan, eta ikasleen artean Peralta jauna euki eban, orain Gazteizeko gotzai jaun dana.

Zaragozara gero, gudari-banda bateko zuzendari.

1940'n: Barakaldoko Erriko Musiku-taldeko zuzendaritza irabazi eban; erri onetako kantari-taldearen zuzendari be izendatu eben.

Soiñu-idazle ugaria izan da, eta arlo zabalekoa. Euskal gaiak be artu ebazan:

1.º *Euskal-Suite* Azkuegandik iru erri abestitan oiñarri susterrak artuta («Ene emaztea», «Izar ederra», eta «Joan nitzen Ainoara»). Gazteizeko Abadegaien Ikastetxekoek argitaratu euben, Joan M.ª Zapirain zala ango irakasle.

2.º *Tríptico Hispano* («Zortziko ta Abestia», eta «Nana» ta «Fiesta en Aragón»). Emengo zortzikoa bere buruz egiña da, eta abestia errikoia.

Kataliñ Bernard Ayorakin ezkondu zan. Iru seme euki daubez. Soiñulariak bi: Patxi zarrena, eta Tomas, fraide salletarrak biak. *Gure Etxea* sinfoniaren egille da Tomas (Anai Olabeagaren olerkia).

1956.X.7'an il zan Tomas Aragüés Bayarte soiñularia, Barakaldon (Albiñana sendagillearen kaleko bigarren ateko etxean).

N. A.G.

AITA ARINTERO

Leongo mendietan dagoan *Lugeros* erritxuko semea zan Aita Juan G. Arintero (1860). Salamancako Istebe Deunaren komentuan il zan (1928).

1952'garren urtean asi ziran Salamancan, domingotar jakintsu au doatsu egiteko garbitasun eta agiriak billatzen.

Erlejiño gaietan idazle, batez be mistika zarra barriztautzen ale-
gindu ta maixu izan zan, baiña Bergaran irakasle zala *El Diluvio Uni-
versal, demostrado por la Geología* liburua idatzi eban, eta 1891'ga-
rren urtean argitaratu.

Gaztetan jakintza gaietan ibili zan, eta gero mistikakoetan. Ari-
mearen bizikera mallaen ganean idatzi eban asko. Batez be azkenen-
guok emon dautsoe izen aundia.

Bergarako ikastetxean irakasle zala, bertako museoaren zuzen-
dari izan zan.

Oraindikan argitaratzen jarraitzen dauan «La Vida Espiritual»
aldizkaria, berak sortu eban, Salamancan.

Egunen batean, altaretara goratua izaten danean, Bergarari toke-
tan jako Aita Arinterokin gogoratzea.

N. A.G.

«AMA VIRGINAREN IRAGAITÇA»

Vinsonek emon eban liburu onen barri, bere euskal bibliographi
ezagutuan (EBLB, I, 28a, 28b; II, 811'garren orrialdean).

Egilletzat, C.H.A. agertzen da, Vinsonek lenengotzat aitatzen dau-
ban argitaraldian beintzat.

Ziurtasunez ez dakigu nor dan C.H.A. au. *Cristobal Harizmendi
Apeza* izan ete-leitekean, esan neban nik, *BSVAP* aldizkarian emon
neban oar batean («Notas de Bibliografía Vasca», *BSVAP* (1964) 285-
289), baiña iritzi bat eta besterik ez da.

Lafitte, Mitxelena eta Villasanteren euskal literaturaren kondai-
retan eztala aitatzen liburu au, esaten neban nik irakurgai orretan,
baiña orain konturatu naz baietz, badakarrela barri labur bat Villa-
santek, 112'garren orrialdean. Auxe azaltzea gura neban oar onetan,
gaizak bere lekaun ipintearren, zuzenezko bidetik bakoitzari berea
emonda.

N. A.G.

IXURTZAKO EZPATADANTZARIEN BERTSOAK

Markos Gerediaga Ganboa, nere amaren lengusuak, ainbat bidar
herba egin deusta Ixurtzako ezpatadantzarien bertsuen ganean. Nere
aitaitaren denpora-ingurukoak ei-ziran bertsuok, ez dakigu nork ata-

rata. Ixurtzako Errikoetxearen papel zarren artean gordetan ei-ziran lenago, gerrateraiño beintzat.

Baleiteke egunen batean agertzea eskuz egiñiko bertso-paper bakar ori, baiña bitartean berak idazteko eskatu deusat Markoseri. Ez dala ondo gogoratzen, lenago ondo ekiazala buruz baiña, esan deuste. Alan da guztiz be, naikua gogoratzen da, eta Ixurtzako abade ta nere adiskide ona dan Jose Antonio Mallonak eta bion artean pape-rian ipinita bialdu deustaz bertsuok.

Onexek dira:

1. *Launakuen soiñuan:*

Aita Juaniko
Seme Periko,
Zer dauku afariteko (bis)
Oriyo azak gozo-gozuak
Arto beruaz jateko (bis)

2. *Txantxangilluaren soiñuan:*

Txantxulario Kaminero
Etxeukat dirurik
Lau alaba daubazak
Ezkondu bagarik,
Bostgarrena semia
Kapote zarrakin
Konejua dirudi
Bere bizarrakin.

3. *Banakuaren soiñuan:*

Artakamara Motxoliñua
Domingillua lepuan (bis)
Ereiyok ire ipurdiyori
Marruekuen moduan (bis).

Perretxikotan nebillenian
Sasikolako basuan (bis)
Dama gazte bat billatu naban
Kiñerra baten onduan
Txikiya nintzan, aundiya nintzan
Artu ninduen altzuan.

Kardantxilluen mosuarekiñ
 Jose Sasikolakue (bis)
 Aren parien jantzan eiteko
 Morroi Uresandikue (bis).
 Txibita paluaren ankakin
 Santi Altuenekue (bis)
 Aren parien jantzan eiteko
 Joakiñ Garauntzakue (bis).
 Kardulatzaren mosuarekiñ
 Fermiñ Leixartzakue (bis)
 Aren parien jantzan eiteko
 Kursulu Kamiñokue (bis).
 Bere buru gorri ta guzti be
 Patxi Etxeno-Goikue (bis)
 Aren parien jantzan eiteko
 Benito Goitikue (bis).

Agertuko ez baleitzatekez bertsoak, emen gelditzen dira M. Gere-diagaren gogoan gorde diranak. Onengan oiñarria artuta, apaindu lei-tekez erriko euskera jatorrian, bear dan moduan neurtuta.

N. A.G.

AZKUENAGA--KARLOS OTXADIYARRA

Gure gerrate aurreko urtietan Ixurtzako barriak euskeraz emoten ebazana izan zan Otxandioko Azkuenaga Karlos. Jaiotez otxandiyarra izan arren, Ixurtzako «Baionaurre» etxebarri politean bizi izan zan, seme alaba pillo bategaz eta andriagaz.

Dolometa mendiko Diputaziñuaren landara-mintegia gordetako ar-duria eukan, eta 1936'ko gerratea baiño urte batzuk lenago jean zan Ixurtzatik. Nere jaiotetxeko auzunan dago «Baionaurre», eta ozt-oztian gogoratzen naz beragaz eta bere andriagaz. Seme batzukin bai, obeto gogoratzen naz: Dabid eta Imanolegaz. Nere amak esaten dau gizon ona izan zala, euskeraz berba egitea gustetan jakona, tratu begiratu eta onekua danakin eta asko estimetan ebela errian.

Izengoitiagaz emoten ebazan bere euskerazko idaz-lanak. «Alluitz» erabilten ebala idazle-izentzat, uste dot («Unzillaitz» ez hazan). Or-duko urtietan Donostian agertzen zan euskerazko astekarian idazten eban (Aingeru Irigaray ondo gogoratzen dan moduan) eta an ikusi leiteke ori.

Euskeraz barriemoteillea izan zan ezkeror, bere izena ipini bearko da Euskal Idazlien artean, idazle apalen artean bada be, eta ordu-rako gelditzen da oartxu au EGAN aldizkariaren «Adabakiak» txoko egoki onetan.

N. A.G.

«ERLETXUE»

Abando Urrejola'tar Joan zan «Erletxue» izengoitiagaz ezagutzen dogun euskal olerkaria. Bilbotarra izan zan jaiotez (1885.II.8). Bere jaiote-urian il zan (1946.V.6'n). Euskalduna izan zan, eta euskal idazlea. Euskeraz idazten eban «Euzkadi»-n eta «Euzkerea»-n. Erderaz «Excelsior»-en. Aita Onaindiaren *Milla Euskal Olerki Eder-ea*n be agertzen da «Erletxue» olerkiren bategaz. Errenterin egon zan gaztetan, eta asko euskaldundu eta euskaltzaletu zan, bertsolarekin-da ibiliaz. Gure gerratean Donibane Lohitzunen bizi izan zan, eta an idatzi ebazan ipui ta gertakizunak galdu egin ote-diran susmoa dago, etxekoek diñoenez.

N. A.G.

JAUREGIREN «GALBARIOKO BIDEA»

Igaro dan gizaldian (1844'garren urtean) argitaratu eban Zaldibiko Franzisko Ignazio Jauregik bere «Galbarioko Bidea», Donostiako Barojaren moldiztegian. Beste argitaraldi bat be egin eben, «Euskalerra» aldizkarian (VII [1883] 234-244'gn. orrtan.) Manterolak argitaratu ete-eban? Berarenak dirudiez egillearen izen barik bertan agertzen diran oarrak. Asko goratzen daube liburutxu onen euskaria, oar orretan.

Bigarren argitaraldiak daroian izenburua, auxe da: *Jesukristo Gure Jaunaren, Galbarioko Bidea. Edo Bere Pasio Santuaz oroitzeko era egokia*.

Sorarrainek, Arozenak eta Basarrik idatzi daube Jauregiren ganean, edo aipatu beintzat aipatu daube. Zaldibiko seme ospetsuen artean agertzen da *Geografía del País Vasco Navarro* liburuan (Gipuzkoako tomoan). Eta batez be, Jauregiren barri ugari emon deusku Donostiako «El Diario Vasco» egunkariak (conf. «Un Zaldibitarra desconocido», 6.X.1966, 8'gn. orrialdean).

Egillearen izen barik agertu da idazlan jakingarri au. Zaldibiko semea zala Jauregi, diñosku idazlan orren egille ez-ezagutuak. Amazortzigarren gizaldi barruan jaioa: 1792'garren urtean. Zaldibiko abade izan ei-zan, eta bere anai abade bategaz bizi izan zala, Zaldibi bertako «Jaurekiñea» etxean.

Laister emongo dogu liburutxu onen irugarren argitaraldia, okerrik ez bada eta Jaungoikuak gura badau gura.

N. A.G.